

LÄNSSTYRELSEN
ÖSTERGÖTLAND

Foto: Kristberg 2006, © Länsstyrelsen Östergötland (bilden är granskad och godkänd för publicering av försvarsmakten enligt lagen om skydd för landskapsinformation SFS 1993:1742)

Beverandeplan för Natura 2000-området Kristberg SE0230275

Länsstyrelsen Östergötland

Natura 2000

Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU. Syftet är att hejda utrotningen av djur och växter samt att hindra att deras livsmiljöer förstörs. Utpekandet av Natura 2000-områden bygger på krav som finns i EU:s fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EU:s fågeldirektiv, dels för naturtyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom utpekandet åtar sig länderna att bevara de utpekade värdena i områdena långsiktigt. Natura 2000-nätverket är en av hörnstenarna i EU:s arbete för att bevara biologisk mångfald. I fågeldirektivet och habitatdirektivet listas 170 naturtyper och cirka 900 växt- och djurarter som särskilt värdefulla. 90 av naturtyperna och drygt 100 av djur- och växtarterna i habitatdirektivets bilaga 1 och 2 finns i Sverige. Därtill häckar i vårt land regelbundet cirka 60 av de fåglar som listas i bilaga 1 i fågeldirektivet.

Bevarandeplaner

För varje Natura 2000-område ska Länsstyrelsen ta fram en beskrivning. Detta görs i särskilda bevarandeplaner, men beskrivningen kan också ingå i en skötselplan om området även är naturreservat. I planen finns en beskrivning av området med bevarandesyfte och bevarandemål för de naturtyper och arter som ska bevaras, och det ska framgå hur skyddet kan bidra till en gynnsam bevarandestatus för naturtyperna och arterna. Även bl.a. hot mot Natura 2000-området och behov av bevarandeåtgärder, t.ex. skydd eller skötsel, ska beskrivas. Bevarandeplanen underlättar förvaltningen av området och tillståndsprövningar enligt miljöbalken genom att den ger viktig information om området till bland annat markägare, myndigheter, exploatörer och naturvårdsförvaltare.

Bevarandeplanen utarbetas och fastställs av Länsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Det gäller även för de bevarandeåtgärder och den naturvårdsskötsel som kan krävas för att bevara värdena, i den mån markägare eller andra brukare inte har möjligheten eller skyldigheten via andra lagar eller avtal att göra detta (till exempel miljöersättningar). Bevarandeplanen revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar ändras - den är ett "levande dokument". Det gör det möjligt för alla att bidra med ny kunskap och synpunkter genom att kontakta Länsstyrelsen.

I bevarandeplanen redovisas gränser, naturtyper och arter enligt bästa tillgängliga kunskap. I de fall där ny kunskap har tillkommit, har Länsstyrelsen för avsikt att föreslå dessa ändringar till regeringen när nästa tillfälle ges. Framtida naturvårdsarbete kan komma att leda till ytterligare ny kunskap som i sin tur kan leda till behov av justeringar av Natura 2000-områdets gränser, naturtyper eller arter. Vid förvaltning och tillståndsprövning är det viktigt att utgå från de befintliga värdena, inte bara de regeringsgodkända, varför det är av vikt att bevarandeplanen redovisar dessa, även om de inte har hunnit bli regeringsgodkända ännu.

Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument. För formell reglering av t.ex. skydd eller skötsel kan andra beslut behövas, t.ex. skyddsbeslut för naturreservat. Reglerna enligt eventuella skyddsbeslut gäller parallellt med den tillståndsplikt som gäller i Natura 2000-områden.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön eller utpekade arter i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området, om de kan påverka miljön eller utpekade arter i området. Det är påverkan på de naturmiljöer och/eller arter som skyddas i området som är grunden för prövningen oavsett var källan till störningen ligger geografiskt. Detta regleras i miljöbalken (7 kap. 27-29§§). Tillståndskravet aktualiseras när en verksamhet eller åtgärd kan påverka miljön i ett Natura 2000-område på ett betydande sätt, d.v.s. när det finns risk för skada.

Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som kan påverka naturvärdena i Natura 2000-området behöver man samråda med Länsstyrelsen före genomförandet. Vid skogsbruksåtgärder hålls dock samråd med Skogsstyrelsen istället. Mer information finns hos Länsstyrelsen, läs på webben eller kontakta en handläggare. För verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för naturvårdsskötsel och naturvårdsförvaltning av ett Natura 2000-område, i syfte att långsiktigt bevara de naturtyper och/eller arter som skyddas, krävs inte tillstånd.

Innehållsförteckning

Området, Kristberg.....	5
9020 – Nordlig ädellövsskog.....	8
9070 – Trädklädd betesmark.....	10
1163 – Stensimpa, Cottus gobio.....	12
Dokumentation.....	13
Kartor.....	14

Länsstyrelsen Östergötland

LÄNSSTYRELSEN
ÖSTERGÖTLAND

Bevarandeplan för Natura 2000 - området SE0230275 Kristberg

Kommun: Motala

Områdets totala areal: 13,9 hektar

Markägareförhållande: Privat

Bevarandeplanen fastställd av Länsstyrelsen: 2016-12-19

Regeringsbeslut, historik:

Regeringen föreslår att området är av gemenskapsintresse (pSCI): 2000-07-01

Fastställts som ett område av gemenskapsintresse (SCI): 2005-01-01

Regeringen förklarar området som ett särskilt bevarandeområde (SAC): 2011-03-01

Naturtyper och arter som ska bevaras i området:

9020 – Nordlig ädellövskog

9070 – Trädklädd betesmark

1163 – Stensimpa, *Cottus gocio*

Området

Bevarandesyfte

Det överordnade bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att bibehålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EU:s fågeldirektiv eller art- och habitatdirektiv. För det enskilda Natura 2000-området är det överordnade syftet att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper eller arter som förekommer i området.

Prioriterade bevarandevärden:

Syftet med Natura 2000-området Kristberg är att bevara och vidareutveckla naturvärden knutna till samtliga ingående naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet. I Kristberg har både nordlig ädellövskog (9020) och trädklädd betesmark (9070) hög prioritet.

Motivering:

Både nordlig ädellövskog och trädklädd betesmark i Kristberg är prioriterade för att de har grova och gamla träd, främst ekar. Grova träd är ofta en livsmiljö för insekter, lavar och mossor. Och just ekar hyser många av dessa arter. Nordlig ädellövskog är dessutom prioriterad för att bäcken som går genom naturtypen skapat en ravin och en originell livsmiljö.

Prioriterade åtgärder:

De prioriterade bevarandeåtgärderna för Kristberg är fortsatt bete och röjning av igenväxning vid behov.

Beskrivning av området

Vid sjön Borens norra strand vid Kristbergsbäckens utlopp är denna bäckravin och ekhagar belägna. Bäckren har skurit igenom marklagren och bildat en djup ravin där många arter av lövträd växer. I bäckravinen finns även flera grova ekar. Ett stort bestånd av strutbräken klär sommartid in den övre delen av ravinen. Den stora ekhagen, öster om bäckravinen och söder om riksväg 36, hyser ett 40-tal ekar grövre än en meter i brösthöjdsdiameter som står spritt inom hagen, även en grov alm finns. Av ekarna har ca 20 st. någon form av röta och flera av träden har håligheter som innehåller mulm. I det icke-naturtypsklassade området centralt i Kristberg är igenvuxet av björk. I de mindre fällorna norr om riksväg 36 finns ett 10-tal grova ekar med brösthöjdsdiameter över en meter. I Kristbergs hagar finns en värdefull lägre fauna. Vid en inventering 1992 påträffades 10 hotade skalbaggar knutna till ek. Ett fåtal hotade eller ovanliga lavar finns representerade, exempelvis grå skärelav och gammelekslav (*Lecanographa amylicea*, rödlistekategori VU). I denna del av Östergötland är det ovanligt med riktigt grova ekar.

Vad kan påverka området negativt

Naturtyps- och artspecifika hotbilder preciseras under respektive naturtyp och art.

Gemensamt för de båda naturtyperna

- En utebliven eller felaktig skötsel på grund av ändrad markanvändning, t.ex. markexploatering i området eller i angränsande områden eller nedläggning av jordbruk.
- Avverkning, röjning, gallring, städning utgör hot genom att lämpliga strukturer förstörs eller tagits bort. Även åtgärder i intilliggande områden kan vara skadliga genom att de påverkar lokalklimatet i beståndet av intresse. Undantag kan finnas där åtgärden syftar till att utveckla något annat naturvärde.
- Inväxande gran kan vara ett hot mot naturvärden.
- All typ av markberedning och plantering av skogsträd som, t.ex. tall och gran, kan konkurrera ut de viktiga träden.
- Bristande träd- och buskföryngring hotar på sikt kontinuiteten av dessa strukturer i området.
- Frånvaro av buskar hindrar föryngringen av ädellövträd.
- Fragmentering.

Länsstyrelsen Östergötland

- Körning av tyngre fordon, t.ex. virkesutkörning från intilliggande skog, kan skada för området, viktiga markförhållanden, samt leda till förändrad hydrologi. Detta kan i sin tur påverka de botaniska värdena negativt, främst störningskänsliga rödlistade arter.
- Läckage av bekämpningsmedel och gödsel från omkringliggande åkermark med övergödning och utarmning av floran som följd.
- Spridning av gödsel, kalk, dikning eller insådd av främmande arter i betesmarken.

Områdets bevarandeåtgärder

Art- eller naturtypspecifika åtgärder preciseras under respektive naturtyp och art.

Tabell 1: En generell sammanställning av bevarandeåtgärder omnämnda i den aktuella bevarandeplanen.

Bevarandeåtgärd	När	Var	Prioritet
Hävd, genom bete eller slätter	Årligen	Trädklädd betesmark (9070)	1
Röjning av igenväxning	Vid behov	Trädklädd betesmark (9070)	1
Plockhuggning	Vid behov	Trädklädd betesmark (9070)	2

Reglering av skydd och skötsel:

Odlingslandskapet i Kristberg har ett visst skydd mot skadlig markanvändning genom lagstiftning. Enligt 12 kap. 8 § MB är brukaren skyldig att ta hänsyn till natur- och kulturvärden vid all markanvändning i jordbruket. De allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. MB förtydligas i Jordbruksverkets föreskrifter (SJVFS 1999:119) om hänsyn till natur och kulturvärden i jordbruket. Enligt förordningen (1998:915) om miljöhänsyn i jordbruket får jordbruksmark tas ur produktion först efter anmälan till Länsstyrelsen, som då har möjlighet att förbjuda en ändrad markanvändning.

Odlingslandskapspräglade delar av området kan komma att skötas med medel från EU:s miljöstödd. Miljöstödsreglerna ändras regelbundet och kan i vissa fall ha krav som står i motsättning till Natura 2000-kraven. Natura 2000-naturtyperna måste dock skötas i syfte att målen med Natura 2000-området uppnås.

Betesmarkerna i Kristberg ingår till ca 40 % i miljöersättningsansökan för ny stödperiod fr.o.m. 2015. Främst ej naturtypsklassad mark och nordlig ädellövskog (9020) ligger utanför block med miljöersättning. De områden som inte sköts och skyddas under miljöersättningen skulle exempelvis kunna skyddas genom ett naturvårdsavtal eller bli ett biotopskyddsområde.

De värdefulla träden erhåller dock inte fullt skydd via miljöersättning. I och med att området är skyddat som Natura 2000-område krävs samråd med Länsstyrelsen vid avverkningar och röjningar som kan påverka värdena negativt, även t.ex. vid huggningar av enstaka värdefulla träd eller bortförsl av grov död ved. Vid samråd som rör huggningar och röjningar tas kontakt med den förvaltare på Länsstyrelsen som är kontaktperson för Kristberg. Vid samråd som rör skogsbruksåtgärder i skog kontaktas Skogsstyrelsen. Eftersom inget direkt hot mot trädvärdena verkar föreligga i dagsläget gör Länsstyrelsen bedömningen att ingen ytterligare reglering krävs för att skydda trädvärdena. Om detta inte räcker i framtiden kan skydd ges i form av t.ex. bildande av biotopskyddsområde, naturvårdsavtal eller annan överenskommelse. För de delar som saknar miljöersättning, men som har hävdknutna värden, kan eventuellt restaureringsstöd eller skötselavtal vara lämplig reglering av skötseln.

Länsstyrelsen Östergötland

Bevarandeåtgärder:

För att betesmarkernas naturvärden ska bevaras behöver de vara väl hävdade årligen så att ingen skadlig förnaansamling bildas, eftersom det missgynnar de småväxta arterna och försvårar frögroning. Igenväxning behöver hållas efter kontinuerligt genom röjning. Det är värdefullt om hävden planeras så att området erbjuder blommande växter under hela säsongen. Detta för att ha en kontinuerlig källa av nektar- och pollentillgång för markernas insektsfauna. Hela området behöver inte ha blommande flora hela säsongen, utan kan flytta runt i tid och rum, genom att t.ex. ha betespåsläpp vid olika tidpunkter för olika fållor och/eller ha ett rotationsbete mellan fållor.

Buskar av olika slag, främst blommande arter, är viktiga att spara, så länge de inte täcker stora ytor och bildar stora snår. Mindre snår ger skydd, bo- och födosöksplatser för många djur och underlättar för lövträd, bl.a. ek, att gro och växa till sig utan att bli avbetad. Plockhuggning av yngre träd i trädklädda betesmarker (9070), men även i täta områden i gräsmarkerna kan de finnas eventuellt behov av inom 5 år, dock ska ersättningsträd sparas så att kontinuiteten behålls.

Bevarandestatus och bevarandetillstånd

Bevarandestatus beskriver läget för naturtyperna i landet som helhet, medan bevarandetillståndet beskriver aktuellt läge inom Natura-området.

Tabell 2: Naturtypsareal och förekomst av Natura 2000-arter (ej fåglar) inom Natura 2000-området. *) = Prioriterad art eller naturtyp i EU:s Natura2000-bevarandearbete. Prioriteringen kan skilja sig från prioriteringen i det specifika området.

Naturtyp/art	Hektar/Förekomst	Bevarandetillstånd	Sida
9020 - *Nordlig ädellövskog	4,3	Tillfredsställande	8
9070 - Trädklädd betesmark	6,2	Tillfredsställande	10
1163 - Stensimpa (<i>Cottus gocio</i>)	X	Okänt	12

Uppföljning

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket. Mätbara mål, så kallade målindikatorer, ska registreras i databasen SkötselDOS. Dessa målindikatorer följs sedan upp. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i bevarandeplaner och skötselplaner uppfylls, att skötseln fungerar och att Natura 2000-naturtyperna och arterna har gynnsamt tillstånd.

Uppföljning av skötseln, som är en viktig del i bevarandemålen, kan eventuellt komma att kontrolleras via den ordinarie kontrollverksamheten för miljöersättningsåtaganden, men bör även följas upp för länets samtliga områden med hävdbehov genom regelbundna analyser för att se vilka områden som ingår i jordbruksblock med miljöersättning.

Kända förekomstplatser av stensimpa bör kontrolleras bl.a. med avseende på vattenkvalitet. Kvantitativt elfiske bör genomföras. Även bevarandetillståndet av arten i området måste kontrolleras.

9020 - Nordlig ädellövskog

Arealen 4,3 ha är fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Nordlig ädellövskog karakteriseras av kontinuitet av lövträd (främst ädellövträd) av en varierande ålder, inklusive gamla träd. Naturtypen har en krontäckning på 50-100 %, där ädellövträd utgör normalt minst 50 % av grundytan. Viktiga komponenter i trädskiktet är ek, alm, ask, lind och lönn. Ingen av dessa utgör mer än 50 % av grundytan. Skogen ska vara, eller i en relativt nära framtid kunna bli, naturskog eller likna naturskog med avseende på egenskaper och strukturer. Den ska ha påverkats av t.ex. plockhuggning, bete eller naturlig störning. Det ska finnas gamla träd, död ved, i form av grenar, torrträd, hålträd, lågor m.m. av olika trädslag och i olika nedbrytningsstadier, och en kontinuitet för de aktuella trädslagen. Förekomst av död ved, gamla och grova träd är viktigt för vissa lavar, mossor och svampar, samt för insekter och landmollusker.

Artsammansättningen varierar med skogens slutenhet. Naturvärdena i skogar som varit ohävdade under en längre tid utvecklas till stora delar genom naturlig dynamik vilket omfattar mindre naturliga störningar.

Bevarandemål

Arealen av nordlig ädellövskog (9020), i Kristbergs Natura 2000-område, ska vara minst 4,3 hektar. Lövträd ska prägla skogen i hela området. Eken ska fortsätta vara det dominerande trädslaget. Småskaliga naturliga processer, som t.ex. trädens föryngring, åldrande och avdöende samt omkullfallna träd och luckbildning ska påverka dynamik och struktur. Det ska finnas gamla träd och föryngring av nya träd som efterträdare av följande trädarter: bl.a. ek. Trädskiktet ska vara olikåldrigt och flerskiktat. Det ska finnas följande strukturer/substrat i påtagligt antal: stående döda eller döende träd; död ved i olika former inklusive levande träd med döda träddeklar; gamla träd med grov bark, skador, håligheter eller mulm. Gran, buskar och sly/ungträd ska inte tillåtas ta överhanden eller skada de biologiska gamla och värdefulla träden i området. Det ska finnas typiska/karakteristiska arter inom följande grupper: insekter; lavar; samt mossor. Igenväxningevegetation, av framför allt gran, ska inte förekomma.

Vad kan påverka negativt

Faktorer som kan påverka naturtypen negativt utöver den generella hotbilden på sidan 5:

- Brist på dynamik. Arterna förekommer ofta bara i några få stadier i skogens utveckling. Om de dynamiska krafterna inte får verka kan det i landskapet uppstå brist på något av dessa stadier, med följd att de ingående arternas habitat försvinner. Detta gäller bland annat klimat- och väderfenomen, översvämning och utbrott av vissa skadeorganismer.
- Älg och annat vilt kan motverka återväxt av lövträd.
- Nya sjukdomar och skadeorganismer som redan är införda eller riskerar att bli ett problem om de införs.

Bevarandeåtgärder

Åtgärderna som behövs för att det ska finnas goda förutsättningar för naturtypen inom Kristberg preciseras under rubriken Områdets bevarandeåtgärder på sidan 6.

Bevarandestatus och bevarandetillstånd

Sverige har till skillnad mot övriga Europa en väl bevarad ädellövskog med stor artrikedom, vilket gör att vi har ett stort ansvar att ta vara på denna typ av skog. Ädellövskogen är ofta knuten till gamla kulturbygder och dess utseende har stor betydelse för landskapsbilden. Många människor uppskattar ädellövskogen som en plats för friluftsliv.

Länsstyrelsen Östergötland

Naturtypen (9020) förekommer i hela den kontinentala och södra delen av den boreala regionen i Sverige. Andelen ädellövträd i skogsmark har ökat något under det senaste decenniet men trots detta är de befintliga arealerna av naturtypen nordlig ädellövskog relativt som och avverkning av värdefulla ädellövskogsmiljöer fortsätter. Det är mycket positivt att hänsynstagandet till naturvärdena vid skogsavverkning ökat och att arealen skyddad skog fortsätter att öka. För naturtypen nordlig ädellövskog (9020) är förekomsten i boreal region (både inom och utanför Natura 2000-områden) 7 800 hektar i Sverige. För att en gynnsam bevarandestatus ska nås i samma område behövs uppskattningsvis 10 000 hektar nordlig ädellövskog. Bevarandestatusen för naturtypen bedöms idag vara dålig i Sverige.

Skötseln i Kristberg är bra, det finns även flertalet grova ekar i naturtypen (9020). Området ligger helt utanför miljöersättningen (2015) vilket är väntat då nordlig ädellövskog inte är en hävdpräglad naturtyp. Bevarandetillståndet i området anses vara tillfredsställande och med en fortsatt bra skötsel kommer tillståndet gå mot att bli gynnsamt. Naturtypen skulle dock behöva skyddas genom exempelvis biotopskydd eller naturvårdsavtal.

9070 - Trädklädd betesmark

Arealen 6,2 ha är fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Trädklädda betesmarker är en naturtyp som kan delas in i två undergrupper: hagmarker med glest trädskikt av främst ek eller björk; samt betad skog där barrträd ofta är dominerande. De trädklädda betesmarkerna som finns i Kristberg tillhör undergruppen hagmarker och domineras av ek.

Enligt naturtypens definition ska krontäcket vara minst 30 % och max 75 % och en lång trädkontinuitet med inslag av gamla träd är viktigt. Vidkroniga träd som växt upp i öppet solbelyst läge, måste fortsättningsvis ha ljus och värme för att inte konkurreras ut. Många av de organismer som lever på dessa träd, t.ex. lavar och insekter, minskar vid ökad beskuggning. Den gynnsamma bevarandestatusen bör knytas an till de ekologiska krav som de för naturtypen karakteristiska arterna har, så att de kan finnas kvar eller öka i antal. Till trädklädda betesmarker är en mängd arter från olika organismgrupper knutna, främst kärlväxter, svampar, lavar och insekter. Det är viktigt med rekrytering av nya potentiella jätteträd. Äldre och/eller grova träd ska alltid lämnas kvar. Kontinuerligt tillskott av död ved är en förutsättning för många vedlevande svampar och insekter.

Bevarandemål

Arealen för trädklädd betesmark (9070), i Kristberg, ska vara minst 6,2 hektar. Småskaliga naturliga processer, som t.ex. trädens föryngring, åldrande och avdöende samt omkullfallna träd och luckbildning ska påverka dynamik och struktur. Lövträd ska prägla skogen i hela området. Krontäckningen ska variera mellan tätare och glesare beskogad mark. Det ska finnas gamla träd och föryngring av nya träd som efterträdare av bl.a. ek. Nyrekryteringen av träd behöver dock inte ske över hela ytan samtidigt, utan med enstaka träd under hävd. Trädskiktet ska vara olikåldrigt och flerskiktat. Det ska finnas följande strukturer/substrat: gamla träd; liggande död ved och stubbar; stående döda eller döende träd; död ved i olika former inklusive levande träd med döda träddeklar; gamla träd med grov bark, skador, håligheter, mulm eller döda delar. Gran, buskar och sly/ungträd ska inte tillåtas ta överhanden eller skada de biologiskt gamla och värdefulla träden i området. Det ska finnas typiska/karakteristiska arter i området. Igenväxningsvegetation ska inte förekomma.

Vad kan påverka negativt

Faktorer som kan påverka naturtypen negativt utöver den generella hotbilden på sidan 5:

- Utebliven eller olämplig skötsel av hävdade objekt (på grund av ändrad markanvändning, nedläggning av jordbruk m.m.).
- Utebliven röjning av igenväxningsvegetation och minskat eller upphört bete leder på sikt till igenväxning av buskar och träd och utarmning av den hävdgynnade och ljuskrävande floran och faunan.
- Överbete. Alltför intensivt betestryck påverkar naturtypen negativt.
- Tillskottsutfodring, av betesdjuren, och vinterbete ger indirekt näringstillförsel till marken och missgynnar den konkurrenssvaga floran.
- Användning av avmaskningsmedel som innehåller avermectin är negativ för den dynglevande insektsfaunan.

Bevarandeåtgärder

Åtgärderna som behövs för att det ska finnas goda förutsättningar för naturtypen inom Kristberg preciseras under rubriken Områdets bevarandeåtgärder på sidan 6.

Bevarandestatus och bevarandetillstånd

Arealen av naturtyperna som hör till de äldre typerna av fodermarker, d.v.s. ängar och betesmarker, har minskar drastiskt under de senaste 100-150 åren. Bevarandestatusen för nästan alla naturtyper som präglas av

Länsstyrelsen Östergötland

hävd är negativ eftersom rationaliseringen av jordbruket fortsätter. Mindre jordbruksföretag slås ihop eller läggs ned och urbaniseringen fortsätter vilket gör att mindre eller svårbrukade marker, som ofta hyser den största mångfalden, tas ur bruk och växer eller planteras igen med skog. För naturtypen trädklädd betesmark (9070) är förekomsten i boreal region (både inom och utanför Natura 2000-områden) 67 600 hektar i Sverige. För att uppnå gynnsam bevarandestatus i samma område behövs uppskattningsvis 300 000 hektar trädklädd betesmark. Bevarandestatusen för naturtypen bedöms vara dålig i Sverige och går mot att bli ännu sämre.

Bevarandetillståndet för naturtypen (9070) i Kristberg anses vara tillfredsställande. Områdena av trädklädd betesmark ingår nästan helt i miljöersättningen (2015). Betestrycket och skötseln (röjning och slåtter) är relativt bra. Men en fortsatt god skötsel kommer området att kunna uppnå gynnsamt bevarandetillstånd.

1163 - Stensimpa, *Cottus gobio*

Arten är fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Stensimpan har ett kraftigt huvud med en avsmalnande kropp färgad i grönbrunt till gråbrunt med mörkare fläckar och vit buk. Den har två ryggfenor, varav den bakre är längstycken. Den är mycket lik bergsimpan, men till skillnad från denna saknar den tvärstrimor på bukfenorna. Stensimpan blir upp till två decimeter lång.

Stensimpa förekommer i många olika typer av sötvattenmiljöer med renspolad botten, från grunda brackvattensmiljöer till små bäckar. Arten är vanligast sträckor med strömmande vatten som har steniga och grusiga bottenar, men den går att hitta såväl på blockrika bottenar som rena sandbottenar.

Leken sker under försommaren, från slutet av april längst i söder till juni i norr. Hannarna hävdar revir kring en hålighet de har grävt ut under en sten och de vaktar den befruktade rommen tills den kläcks.

Spridningsförmågan hos stensimpa är inte känd i detalj. Erfarenheter från ofrivilliga introduktioner i Kävlingeåns vattensystem i Skåne (1960-talet och 1980-talet) visar att arten har förmåga att snabbt etablera starka bestånd i ett vattendrag.

Födan utgörs av ryggradslösa djur, fiskrom och ibland fiskyngel. Vintertid dominerar små kräftdjur, sommartid är födan mer varierad med en stor del insekter och insektslarver. Födosöket sker främst under skymning och gryning, men arten är även aktiv nattetid.

Bevarandemål

För att det ska finnas goda förutsättningar för stensimpan behöver bevarandemålen för naturtypen mindre vattendrag (3260) uppfyllas. Det innebär bland annat att det finns rikligt med grus-, sten- eller sandbottenar, en god vattenkvalité, god tillgång på föda (ryggradslösa djur), fria spridningsvägar samt en naturlig årstidsvarierande flödesregim.

Vad kan påverka negativt

- Förekomst av vandringshinder i vattendragen hindrar spridningen i vattendraget.
- I korttidsreglerade vattendrag uppkommer stora och onaturliga flödesvariationer som leder till instabila bottenförhållanden.
- Rensning av vattendrag leder till att stora mängder lämpliga bottenar grävs bort samt ökad sedimenttransport och minskad habitatvariation.
- Avverkning och borttagande av skuggande träd och buskar längs mindre vattendrag leder till kraftiga temperatursvängningar med höga maximitemperaturer och ökad risk för igenväxning.
- Intensivt jordbruk leder till ökad eutrofiering vilket kan leda till igenväxning och förändrade bottenförhållanden.
- Lokala populationer hotas på sikt av försämrade syreförhållanden i bottenarna.
- Försämrad vattenkvalitet till följd av utsläpp av försurande, syretärande och gödande ämnen.
- Utsläpp och oförsiktig hantering av bekämpningsmedel.
- Effekterna av ökade vattenfärg (brunifiering) är oklara, men kan förmodas ha viss negativ effekt.
- Avverkning invid vattendraget uppströms utan rätt hänsyn leder till utfördel av jord och förna i vattendraget.

Bevarandeåtgärder

Inom Natura 2000-områden skyddas stensimpan från direkt påverkan i den lokala livsmiljön. Kvaliteten för tillrinnande vatten bör kontrolleras regelbundet. Metoder för hur och med vilka intervall kontrollen ska genomföras är under utarbetning.

Riktlinjer för jord- och skogsbruk i direkt anslutning till vattenområden bör utformas.

Mål för artens populationsutveckling i området bör utredas.

Bevarandestatus och bevarandetillstånd

Stensimpan är utbredd i låglandet och de nedre fjälltrakterna och finns i alla landskap utom på Öland och Gotland. Den finns i Bottniska viken och Östersjön, åtminstone ner till Småland. Förekomsterna i Götalands inland är fläckvisa och i stora områden saknas arten här. Förekomst/utbredning av stensimpa har delvis invandringshistoriska orsaker vilket även är fallet hos den mycket närstående bergsimpan. Utbredningsmönstret hos de bägge arterna måste därför alltid analyseras gemensamt.

Enligt rapporten "Arter & naturtyper i habitatdirektivet - bevarandestatus i Sverige 2013" finns det 60-70 miljoner individer stensimpa i den boreala zonen (både inom och utanför Natura 2000-områden) av Sverige, och det behövs 60 miljoner individer för att få en livskraftig bevarandestatus. Stensimpa är bedömd som livskraftig (LC) i Sverige och är därmed inte rödlistad.

Tillståndet för arten i Kristberg är för närvarande okänt.

Kartor

Kartor som visar områdets läge, yttergränser, naturtypernas utbredning, samt äldre ekonomiska kartor finns sist i planen.

Dokumentation

Webbsidor/databaser:

Artportalen, <https://www.artportalen.se>, (2016-11-24).

Länsstyrelsen Östergötland, <http://www.lansstyrelsen.se/ostergotland>, (2016-11-24).

Naturvårdsverket, <http://www.naturvardsverket.se/>, (2016-11-24).

Skyddad natur, <http://skyddadnatur.naturvardsverket.se/>, (2016-11-24).

Ängs- och betesmarksinventeringen (TUVÅ), <http://www.jordbruksverket.se/>, (2016-11-24).

Nyckelbiotop N 4952-1996, Skogsstyrelsen, <http://www.skogsstyrelsen.se/skogens-parlor/Nyckelbiotop/?objektid=2898031>, (2016-11-24).

Nyckelbiotop N 12813-1996, Skogsstyrelsen, <http://www.skogsstyrelsen.se/skogens-parlor/Nyckelbiotop/?objektid=2905893>, (2016-11-24).

Dokument:

Bevarandeplan för Kristbergs Natura 2000-område, fastställd av Länsstyrelsen 2005-09-16.

Wenche Eide (red.), Arter och naturtyper i habitatdirektivet - bevarandestatus i Sverige 2013, ArtDatabanken SLU, Uppsala, 2014.

Naturvårdsverkets vägledningsdokument för naturtyper och arter

Topografisk karta

0 900 1 800 3 600 Meters
©Naturvårdsverket och ©Lantmäteriet Geodatasamverkan

 Natura 2000-området

Översigtskartan visar att Kristberg ligger norr om Boren och nordväst om Borensberg längs riksväg 34.

Ekonomisk karta

Den ekonomiska kartan visar yttergränserna för Natura 2000-området Kristberg.

Natura 2000-områdets avgränsningar och N2000-naturtypernas utbredning

0 100 200 400
Meters

©Naturvårdsverket och ©Lantmäteriet Geodatasamverkan

- Natura 2000-området
- Bäck
- 9020 *Nordlig ädellövskog 4,3 ha
- 9070 Trädklädd betesmark 6,2 ha
- Annan Naturtyp

Flygbilden visar utbredningen av naturtyperna i Kristberg.

Ekonomisk karta från 30- och 40-talet

0 100 200 400
Meters

©Naturvårdsverket och ©Lantmäteriet Geodatasamverkan

 Natura 2000-området

Den ekonomiska kartan från 30- och 40-talet visar hur Kristberg såg ut på den tiden och att vissa delar av området är före detta åker.

Härads-karta

0 100 200 400 Meters

©Naturvårdsverket och ©Lantmäteriet Geodatasamverkan

 Natura 2000-området

Härads-karta, från slutet av 1800-talet, över området Kristberg.